

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/87/2004

PRACA JAKO WARTOŚĆ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Prawie trzy czwarte respondentów (72%) zgadza się z poglądem, że praca nadaje życiu sens, jedna czwarta zaś (24%) uważa, że praca to tylko sposób na zdobycie pieniędzy i że nikt nie pracowałby, gdyby nie musiał.
- ◆ Dobra praca to w opinii badanych taka, która daje wysokie dochody i stałe zatrudnienie. Blisko trzy piąte respondentów wskazuje na dobre zarobki (59%) i pewność, że pracownik nie będzie zwolniony (57%) jako najważniejsze określenia dotyczące pracy. Ponad połowa badanych (52%) uważa, że najistotniejsze jest to, aby pracować wśród miłych, sympatycznych ludzi, a niemal połowa (47%) - by praca była pozbawiona stresów. Ponad dwie piąte respondentów (43%) przykłada wagę do tego, aby praca była interesująca, a o połowę mniejsze grupy wskazują na zgodność wykonywanej pracy ze zdolnościami, samodzielność, a także na możliwość wykazania się inicjatywą (20%-21%).
- ◆ Polacy powszechnie uważają, że na uzyskanie pracy co najmniej duży wpływ mają: doświadczenie zawodowe, wysokie kwalifikacje i umiejętności, wykształcenie, znajomość języków obcych oraz obsługi komputera, umiejętność dobrego zaprezentowania się, znajomości i kontakty, duża dyspozycyjność oraz gotowość dostosowania się do wymogów pracodawcy, inteligencja, odpowiedni wiek, inicjatywa i samodzielność.
- ◆ Odmowa wykonania zadań nienależących do obowiązków pracownika jest, w opinii dwóch piątych badanych, działaniem uprawnionym - niezależnie od tego, czy zadania te byłyby dodatkowo opłacone czy też nie (odpowiednio 40% i 43% aprobujących). Korzystanie ze służbowego telefonu, faksu, papieru bądź innych materiałów w celach prywatnych to działanie uznane przez większość za nieprawidłowe (58%, podczas gdy 23% je aprobuje). Nieakceptowane jest uzyskiwanie dodatkowych, nieuprawnionych dochodów: dorabianie w godzinach pracy potępia dwie trzecie badanych (66%, natomiast 21% je akceptuje), a branie dodatkowych pieniędzy za zrobienie czegoś, co i tak należy do obowiązków pracownika - blisko trzy czwarte (73%, podczas gdy 14% akceptuje). Ośmiu na dziesięciu badanych (80%) sądzi, że spóźnianie się do pracy to zachowanie nieprawidłowe. Nikt nie aprobuje przychodzenia do pracy pod wpływem alkoholu. Zarówno informowanie zwierzchników o błędach i/lub nadużyciach koleżanek i kolegów, jak też ukrywanie takich sytuacji znacznie częściej spotyka się z potępieniem niż akceptacją.

Na początku lat dziewięćdziesiątych zjawisko bezrobocia przyjmowano z mieszanymi uczuciami. Z jednej strony panował bardzo duży strach przed zwolnieniami z pracy, niestabilnym rynkiem, brakiem zatrudnienia równoznacznym z utratą środków do życia. Z drugiej zaś pojawiła się nadzieja, że uwolnienie rynku pracy i zagrożenie bezrobociem doprowadzi do zdrowej konkurencji na tym rynku, wymusi większą rzetelność i uczciwość pracowników, a ponadto zapewni - za dobrze wykonaną pracę - godziwe wynagrodzenie. Spodziewano się poprawy jakości wykonywanej pracy, a także zmiany stosunku do niej.

Postanowiliśmy sprawdzić, jakie miejsce wśród wartości życiowych zajmuje obecnie praca i jej jakość, co Polacy najbardziej cenią w pracy oraz co ich zdaniem wpływa na uzyskanie zatrudnienia.

WARTOŚĆ PRACY I PRACOWITOŚCI

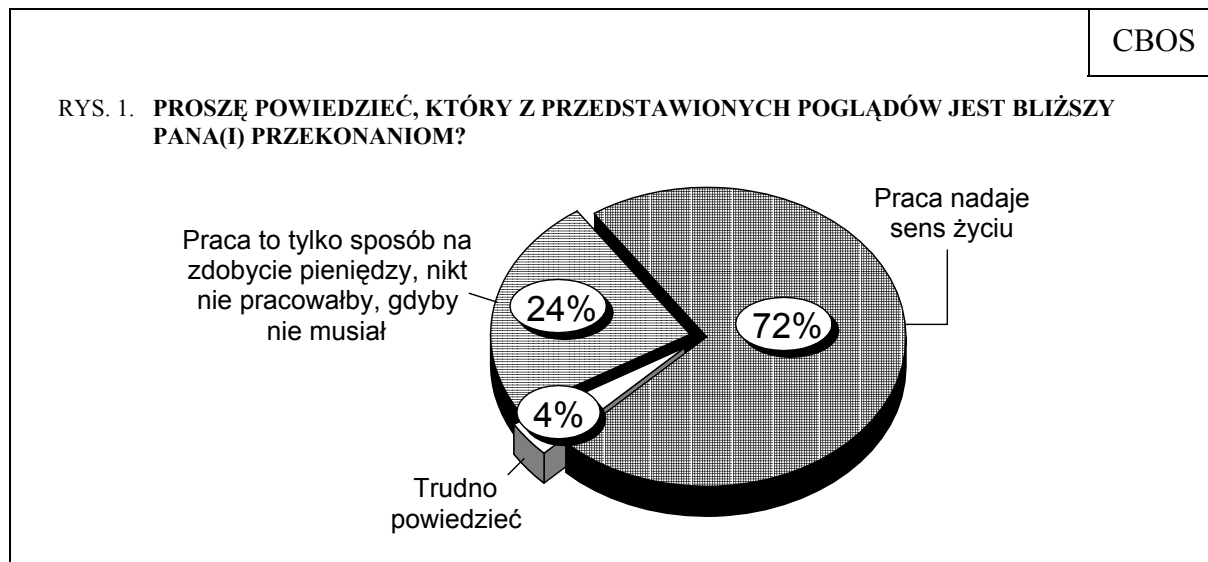
W omawianym badaniu¹ posiadanie pracy, stałego zatrudnienia znalazło się na czwartym miejscu (za udanym życiem rodzinnym, zdrowiem oraz takimi wartościami, jak miłość i przyjaźń²) wśród najważniejszych wartości w życiu, stanowiących o jego sensie. Większość badanych (71%) uznaje posiadanie pracy za bardzo ważne dla siebie osobiście, a dalsze 18% za raczej ważne. Znacznie mniej istotne dla ankietowanych są ogólne efekty i charakter pracy: osiągnięcie sukcesu zawodowego, bycie dobrym w swoim zawodzie znalazło się na ósmym miejscu wśród najistotniejszych wartości w życiu, a zadowolenie z pracy i jej zgodność z zainteresowaniami - na dwunastym.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (167) przeprowadzono w dniach 2-5 kwietnia 2004 roku na liczącej 993 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

² Komunikat na temat wartości cenionych przez Polaków w przygotowaniu.

Interesowało nas, dlaczego Polacy cenią pracę, czy stanowi ona dla nich wartość samą w sobie czy też jej posiadanie jest ważne, ponieważ pozwala zdobyć środki utrzymania. Niemal trzy czwarte badanych (72%) jest zdania, że praca nadaje życiu sens, co czwarty zaś (24%) twierdzi, iż bliższy jego przekonaniom jest pogląd, że praca to jedynie sposób na zdobycie pieniędzy i że nikt nie pracowałby, gdyby nie musiał.

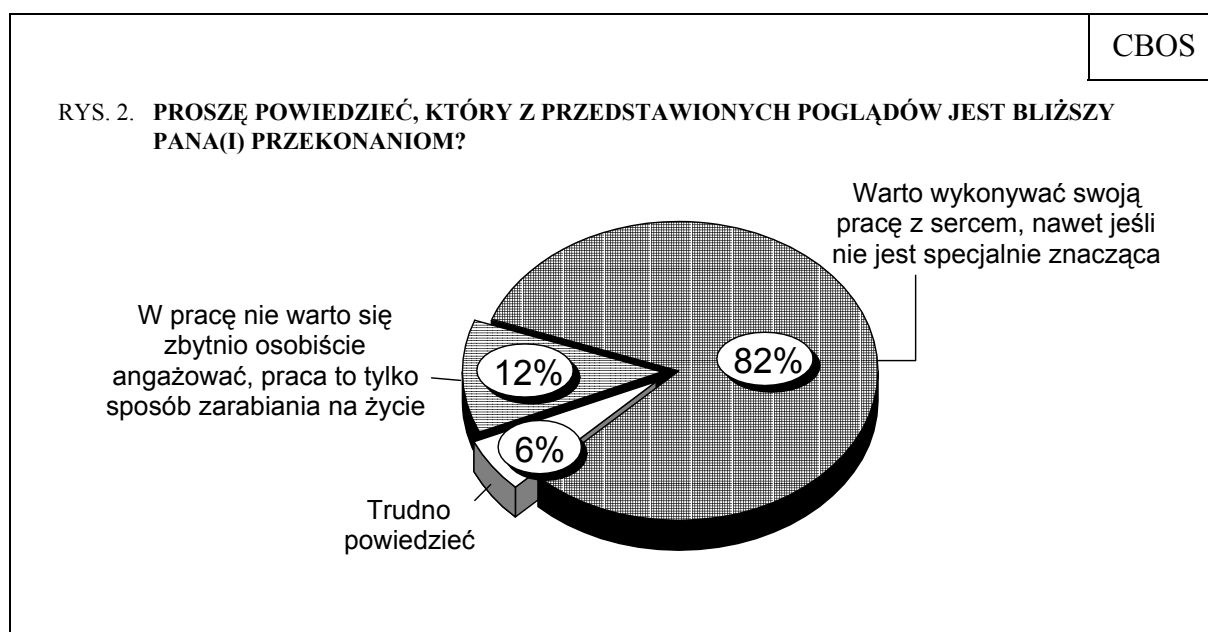

Odsetek osób przekonanych, że praca nadaje życiu sens, wyraźnie rośnie wraz z wiekiem. Wśród badanych mających od 18 do 24 lat niemal dwie trzecie zgadza się z tym poglądem, jedna trzecia zaś sądzi, że nikt nie pracowałby, gdyby nie musiał, natomiast wśród badanych najstarszych (powyżej 55 roku życia) jedynie 14% uważa, że praca to tylko sposób na zdobycie pieniędzy, a około 80% jest zdania, że praca nadaje życiu sens.

Na postrzeganie pracy jako wartości samej w sobie ma wpływ również to, czym zajmują się badani. Wśród aktywnych zawodowo szczególnie wyróżnia się kadra kierownicza i inteligencja - aż cztery piąte badanych z tej grupy (80%) zgadza się ze stwierdzeniem, że praca nadaje życiu sens. Pogląd ten podziela ponad połowa robotników niewykwalifikowanych (57%), ponad dwie piąte zaś (43%) jest zdania, że praca to tylko sposób na zdobycie pieniędzy. Przekonanie, że praca nadaje życiu sens, rzadziej niż przeciętnie wyrażają również robotnicy wykwalifikowani (65%) i pracownicy fizyczno-umysłowi (61%).

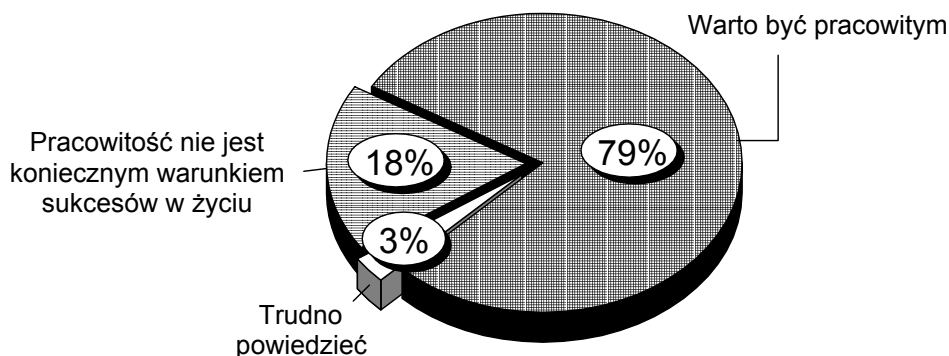
Wśród osób zawodowo biernych wyróżniają się uczniowie i studenci oraz bezrobotni. Wprawdzie większość badanych z tych grup (niemal dwie trzecie) zgadza się ze stwierdzeniem, że praca nadaje życiu sens, jednak co trzeci uważa, że praca to tylko sposób na zdobycie pieniędzy i nikt nie pracowałby, gdyby nie musiał.

Zdecydowana większość badanych (82%) zgadza się ze stwierdzeniem, że swoją pracę warto wykonywać z sercem, nawet jeśli nie jest specjalnie znacząca. W opozycji do nich znajduje się 12% respondentów, którzy przychylają się do poglądu, że w pracę nie warto się zbyt angażować, ponieważ jest ona jedynie sposobem zarabiania na życie.

Większość ankietowanych (79%) podziela również pogląd, że warto być pracowitym. Niemal jednej piątej (18%) bliższe jest przekonanie, że pracowitość nie jest koniecznym warunkiem sukcesów w życiu.

RYS. 3. PROSĘ POWIEDZIEĆ, KTÓRY Z PRZEDSTAWIONYCH POGLĄDÓW JEST BLIŻSZY PANA(I) PRZEKONANIOM?

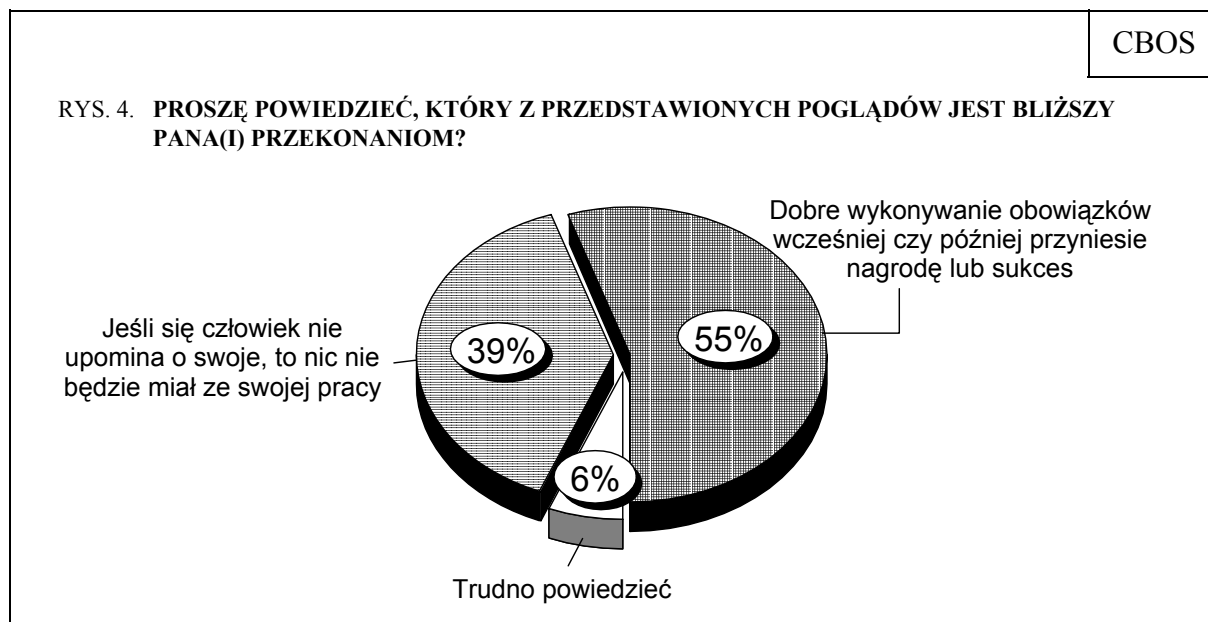

Odpowiedzi na to pytanie - w odróżnieniu od poprzednich - zależą od wykształcenia badanych. Wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia znacząco rośnie liczba osób wyrażających przekonanie, że pracowitość nie jest koniecznym warunkiem sukcesów w życiu. Z poglądem tym zgadza się zaledwie co dziesiąty badany z wykształceniem podstawowym, a wśród osób z wyższym wykształceniem - co trzeci. Odpowiednio maleje odsetek respondentów przekonanych o znaczeniu pracowitości.

Również rodzaj wykonywanej pracy (częściowo związany z poziomem wykształcenia) silnie różnicuje odpowiedzi na to pytanie. Aż dwie piąte pracujących na własny rachunek i prawie tyle samo przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (a więc osób o wysokiej pozycji społeczno-zawodowej, o których można powiedzieć, że osiągnęły sukces zawodowy) zgadza się ze stwierdzeniem, że pracowitość nie jest koniecznym warunkiem sukcesów w życiu. Mniej niż dwie trzecie badanych z tych grup podziela pogląd - jako bliższy swoim przekonaniom - że warto być pracowitym.

Kolejne pytanie dotyczyło doceniania dobrze wykonanej pracy i tematycznie związane było z poprzednim, choć rozkłady odpowiedzi na oba pytania znacząco się różnią.

Ponad połowa badanych (55%) uważa, że dobre wykonywanie obowiązków wcześniej czy później przyniesie nagrodę lub sukces, niemal dwie piąte zaś (39%) skłania się ku pogładowi, że jeśli się człowiek nie upomina o swoje, to nic nie będzie miał ze swojej pracy.

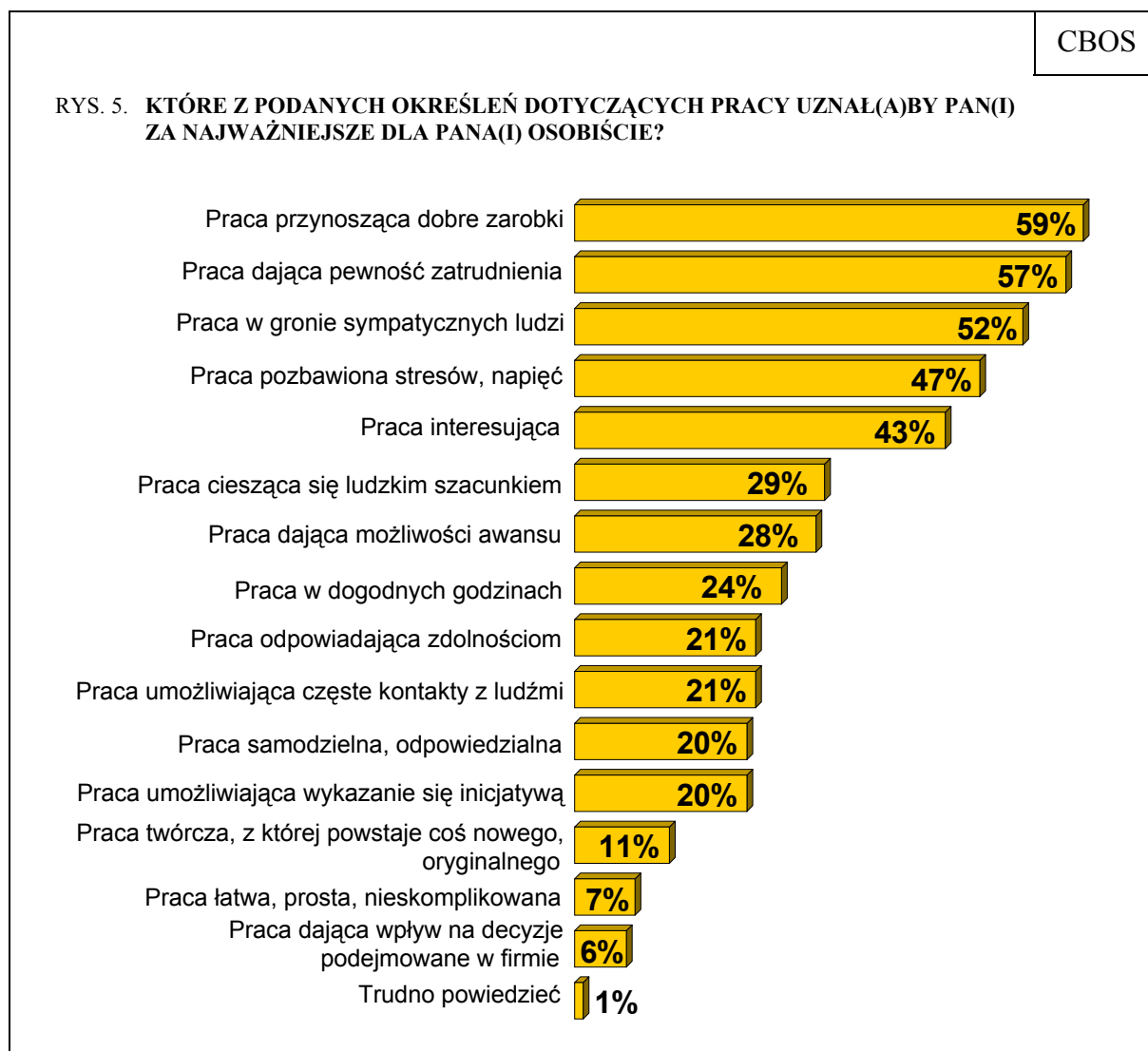

Odpowiedzi na to pytanie dość silnie wiążą się z oceną własnych warunków materialnych. Ci, którzy oceniają je źle, częściej niż przeciętnie zgadzają się z poglądem, że jeśli człowiek nie upomina się o swoje, to nic nie będzie miał ze swojej pracy - prawie połowa badanych z tej grupy wybrała tę odpowiedź jako bliższą swoim przekonaniom. Z kolei wśród osób dobrze oceniających własne warunki materialne aż dwie trzecie jest zdania, że dobre wykonywanie obowiązków wcześniej czy później przyniesie nagrodę lub sukces.

POŻĄDANE CECHY PRACY

Dobra praca to zdaniem Polaków taka, która daje wysokie dochody i stałe zatrudnienie. Blisko trzy piąte respondentów wskazało na dobre zarobki (59%) i pewność zatrudnienia (57%) jako najważniejsze określenia dotyczące pracy.

Nieznacznie rzadziej wskazywano na atmosferę w pracy i stosunki międzyludzkie. Nieco ponad połowa badanych (52%) uważa, że najważniejsze to pracować wśród miłych, sympatycznych ludzi, a niewiele mniejsza liczebnie grupa (47%) twierdzi, że najistotniejsze jest, aby praca była pozbawiona stresów, napięć. Dla jednej piątej (21%) liczy się to, aby praca umożliwiała częste kontakty z ludźmi.

Respondenci mogli wybrać maksymalnie pięć określeń

Dopiero w dalszej kolejności wskazywano na powody merytoryczne, czyli związane z charakterem wykonywanej pracy. Nieco ponad dwie piąte badanych za najważniejsze uważa to, aby praca była interesująca. Znacznie mniejsze grupy (po jednej piątej) przykładają wagę do zgodności wykonywanej pracy ze zdolnościami, do samodzielności oraz możliwości

wykazania się inicjatywą. Zdaniem co dziewiątego respondenta praca musi być twórcza, innowacyjna.

Więcej niż jedna czwarta badanych (29%) przywiązuje szczególną wagę do tego, aby wykonywana praca cieszyła się społecznym szacunkiem.

Stosunkowo rzadko wskazywano na takie cechy dobrej pracy, jak możliwość osiągnięcia władzy i wysokiej pozycji w firmie. Nieco ponad jedna czwarta badanych (28%) uważa, że najważniejsze jest to, aby praca dawała możliwość awansu, nieliczni (6%) chcieliby mieć wpływ na decyzje podejmowane w firmie.

Co czternasty ankietowany (7%) ma minimalistyczny pogląd na temat pożądaney pracy: najlepiej, żeby była prosta i nieskomplikowana.

Opinie na temat cech charakteryzujących dobrą pracę zależą od wieku, płci oraz wykształcenia respondentów.

Kobiety wyraźnie częściej niż mężczyźni cenią pracę bezstresową, zapewniającą liczne kontakty z innymi ludźmi. Mężczyźni natomiast przykładają większą wagę do tego, aby praca była interesująca, aby umożliwiała wykazanie się inicjatywą, była samodzielna.

Najmłodsi respondenci częściej niż osoby w średnim wieku i starsze uważają, że najważniejsze to pracować w gronie sympatycznych ludzi. Młodszy badani podkreślają, że najistotniejsze jest, aby praca była interesująca; dla tej grupy wyraźnie ważniejsza niż dla pozostałych jest możliwość awansu zawodowego.

Wykształcenie także różnicuje poglądy respondentów na to, co jest najważniejsze w pracy. Badani z wyższym wykształceniem bardziej niż inni cenią sobie w pracy samodzielność i możliwość wykazania się inicjatywą, częściej chcieliby, aby praca była interesująca i twórcza. Im niższe wykształcenie, a zatem i kwalifikacje, tym częściej wyrażany jest pogląd, że najważniejsze, aby praca była prosta, nieskomplikowana.

OSOBISTE CECHY MAJĄCE WPŁYW NA UZYSKANIE PRACY

Polacy są w coraz większym stopniu przekonani, że to, czy w ogóle będą mieli pracę, zależy od nich samych - ich wykształcenia i przygotowania do wykonywania zawodu³. W odpowiedziach na pytanie o wpływ różnych czynników na uzyskanie zatrudnienia na czołowe pozycje bezsprzecznie wysunęły się te, które związane są z przygotowaniem do pracy. Ponad połowa respondentów twierdzi, że na uzyskanie pracy bardzo duży wpływ mają: wysokie kwalifikacje zawodowe i umiejętności (56%), znajomość języków obcych i obsługi komputera (56%), wykształcenie (55%) oraz duże doświadczenie w zawodzie (51%). Również ponad połowa (53%) jest zdania, że bardzo duży wpływ na uzyskanie pracy mają znajomości i kontakty.

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy mają następujące czynniki:	Duży wpływ*	Mały wpływ*	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- duże doświadczenie w zawodzie	96 (51)**	3	1
- wysokie kwalifikacje zawodowe, umiejętności	95 (56)	4	1
- wykształcenie	95 (55)	4	1
- znajomość języków obcych i obsługi komputera	94 (56)	4	2
- umiejętność dobrego zaprezentowania się	93 (42)	5	2
- znajomości, kontakty	92 (53)	5	3
- duża dyspozycyjność, gotowość dostosowania się do wymogów pracodawcy	92 (45)	5	3
- inteligencja	91 (44)	6	3
- odpowiedni wiek	91 (45)	7	3
- inicjatywa i samodzielność	90 (41)	7	3
- wygląd zewnętrzny	79 (27)	17	3
- szczęście, przypadek	74 (29)	23	4
- brak zobowiązań rodzinnych	65 (21)	27	9
- płeć	58 (17)	35	7
- poglądy polityczne	19 (4)	71	10
- coś innego	8 (3)	5	87

* Duży wpływ to zsumowane odpowiedzi „bardzo duży” i „duży”, a mały wpływ to łącznie „bardzo mały” i „mały”

** Liczby w nawiasach oznaczają odsetki osób, które udzieliły odpowiedzi „bardzo duży wpływ”

³ Na temat wzrostu merytokracji patrz np. M. Falkowska, *Praca - konieczność czy styl życia?* w: *Wartości, praca, zakupy... O stylach życia Polaków*, red. M. Falkowska, CBOS, Warszawa 1997, H. Romański, *Wzrost merytokracji i nierówności szans*, w: *Jak żyją Polacy*, red. H. Domański, A. Ostrowska, A. Rychard, IFiS PAN, Warszawa 2000.

Wysoko cenione są również: umiejętność dobrego zaprezentowania się, duża dyspozycyjność i gotowość dostosowania się do wymogów pracodawcy, inteligencja, odpowiedni wiek oraz inicjatywa i samodzielność - wpływ tych czynników na uzyskanie pracy określa jako duży lub bardzo duży przynajmniej 90% badanych, choć mniej niż połowa uważa, że jest on bardzo duży.

Przekonanie, że wykształcenie ma co najmniej duży wpływ na uzyskanie pracy, jest powszechne. Jednak w grupach wyróżnionych ze względu na wykształcenie rozkłady odpowiedzi są dość zróżnicowane. Osoby legitymujące się wyższym wykształceniem sądzą, podobnie jak ogół respondentów, że wykształcenie ma co najmniej duży wpływ na uzyskanie pracy, jednak rzadziej niż przeciętnie uważają, że wpływ ten jest bardzo duży. Mogłoby to potwierdzać potoczną opinię, że obecnie odpowiednie wykształcenie, choć niezbędne do uzyskania pracy, może okazać się niewystarczające i nie mieć decydującego znaczenia.

Tabela 2

Wykształcenie	Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy ma wykształcenie ?			
	Bardzo duży	Duży	Mały	Bardzo mały
	w procentach			
Ogółem	55	40	3	1
Podstawowe	58	35	3	0
Zasadnicze zawodowe	53	43	3	1
Średnie	57	38	3	1
Wyższe	48	49	3	0

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Przeważająca większość Polaków uważa, że odpowiedni wiek, niezależnie od posiadanego wykształcenia, również ma co najmniej duży wpływ na zdobycie pracy. Przekonanie o bardzo dużym wpływie wieku na uzyskanie pracy zmienia się też wraz z wiekiem. Wśród najmłodszych badanych (od 18 do 24 roku życia) wyrażane jest rzadziej niż przeciętnie, a z wiekiem stopniowo wzrasta, by wśród osób mających 45-54 lata przekroczyć poziom 50% wskazań. Proporcje nieco się zmieniają w przypadku najstarszych badanych, jednak osoby powyżej 65 roku w większości nie są już bezpośrednio zainteresowane problemami zdobywania pracy.

Tabela 3

Wiek	Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy ma wiek ?			
	Bardzo duży	Duży	Mały	Bardzo mały
	w procentach			
Ogółem	45	45	6	0
18-24 lata	35	50	13	0
25-34	40	47	10	1
35-44	48	44	6	0
45-54	54	41	4	0
55-64	51	46	1	1
65 lat i więcej	43	46	3	0

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Pozostałe czynniki uznawane są za ważne nie tak powszechnie jak dotychczas omówione, jednak zdaniem większości badanych również mają istotne znaczenie w staraniach o pracę. Okazało się np., że badani uznają wygląd zewnętrzny za ważniejszy dla uzyskania pracy niż płeć. Czynniki te jako bardzo ważne i ważne częściej wymieniały kobiety niż mężczyźni; co piąty z nich uważa, że wygląd zewnętrzny ma mały wpływ na uzyskanie zatrudnienia.

Tabela 4

Płeć	Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy ma wygląd zewnętrzny ?			
	Bardzo duży	Duży	Mały	Bardzo mały
	w procentach			
Ogółem	27	53	16	2
Mężczyźni	24	51	20	2
Kobiety	29	54	12	2

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Nieobojętny dla uzyskania pracy okazał się zdaniem badanych również brak zobowiązań rodzinnych. Kobiety deklarowały znacząco częściej niż mężczyźni, że wpływ tego czynnika jest bardzo duży lub duży (odpowiednio: 22% i 48% kobiet oraz 19% i 39% mężczyzn). Prawdopodobnie znalazła tu potwierdzenie niejednokrotnie sygnalizowana w prasie niechęć pracodawców do zatrudniania młodych bądź przyszłych matek.

Tabela 5

Płeć	Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy ma brak zobowiązań rodzinnych?			
	Bardzo duży	Duży	Mały	Bardzo mały
	w procentach			
Ogółem	21	44	21	5
Mężczyźni	19	39	26	8
Kobiety	22	48	17	3

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Okazało się też, że znaczący wpływ na uzyskanie pracy - mimo istniejących uregulowań prawnych - ma płeć. Jako pozytywne można odnotować to, że wśród piętnastu wymienionych czynników ten zajął przedostatnie miejsce, a wpływ płci na uzyskanie zatrudnienia mniej niż co piąty badany określił jako bardzo duży. Różnice wskazań wśród kobiet i mężczyzn są stosunkowo niewielkie.

Tabela 6

Płeć	Jak Pan(i) sądzi, jaki wpływ na uzyskanie pracy ma płeć?			
	Bardzo duży	Duży	Mały	Bardzo mały
	w procentach			
Ogółem	17	41	28	6
Mężczyźni	17	39	33	6
Kobiety	16	44	24	7

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

AKCEPTACJA NIEKTÓRYCH KONTROWERSYJNYCH ZACHOWAŃ

Postępowanie w miejscu pracy regulują przepisy zarówno formalne, jak i nieformalne. Te drugie mogą mieć różnorakie źródła, np. nieformalne negocjacje pracowników i kadry zarządzającej, w wyniku których pewne nieprzepisowe zachowania są przez zarząd tolerowane. Innym źródłem niepisanego prawa może być presja współpracowników: zatrudnieni mają możliwość stworzenia systemu nakazów i zakazów, którego złamanie wiąże się z wyraźnie odczuwanymi sankcjami. W badaniu podaliśmy przykłady rozmaitych nieprzepisowych lub kontrowersyjnych zachowań i zapytaliśmy respondentów, czy je potępiają czy też nie mają nic przeciwko nim.

Odmowa wykonania zadań nienależących do obowiązków pracownika jest, w opinii dwóch piątych respondentów, działaniem uprawnionym - niezależnie od tego, czy zadania te byłyby dodatkowo opłacone czy też nie. Liczba badanych potępiających takie zachowania jest mniejsza niż liczba tych, którzy je akceptują.

Tabela 7

Zachowania	Jaki jest Pana(i) osobisty stosunek do tych zachowań?			
	Akceptacja	Odpowiedź pośrednia	Potępienie	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Odmowa wykonywania zadań nienależących do obowiązków pracownika (np. pozostania po godzinach) bez dodatkowego wynagrodzenia	43	12	38	6
Odmowa wykonywania zadań nienależących do obowiązków pracownika (np. pozostania po godzinach) mimo dodatkowego wysokiego wynagrodzenia	40	16	36	8
Informowanie zwierzchników o błędach lub nadużyciach współpracowników	24	14	53	9
Korzystanie ze służbowego telefonu, faksu, papieru bądź innych materiałów w celach prywatnych (np. prywatne rozmowy na koszt firmy)	23	15	58	3
„Dorabianie” do pensji w godzinach pracy	21	9	66	4
Ukrywanie przed zwierzchnikami błędów lub nadużyć współpracowników	21	18	50	11
Załatwianie prywatnych spraw (np. w urzędach) w godzinach pracy	16	13	69	3
Wzięcie dodatkowych pieniędzy za zrobienie czegoś, co i tak należy do obowiązków pracownika	14	9	73	4
Spóźnianie się do pracy	10	9	80	1
Przychodzenie do pracy po spożyciu alkoholu	0	1	98	1

Badani udzielając odpowiedzi posługiwali się 7-punktową skalą, której punktami skrajnymi były stwierdzenia „nie mam nic przeciwko” i „całkowicie potępiam”

Pozostałe wymienione przez nas sytuacje potępia przynajmniej połowa ankietowanych. Zarówno informowanie zwierzchników o błędach i/lub nadużyciach koleżanek i kolegów, jak też ukrywanie takich sytuacji znacznie częściej spotyka się z potępieniem niż akceptacją.

Korzystanie ze służbowego telefonu, faksu, papieru bądź innych materiałów w celach prywatnych to działanie uznane przez większość Polaków za nieprawidłowe. Podobnie traktowane jest załatwianie prywatnych spraw w godzinach pracy.

Nieakceptowane jest uzyskiwanie dodatkowych, nieuprawnionych dochodów: dorabianie w godzinach pracy potępia dwie trzecie badanych, a blisko trzy czwarte nie akceptuje brania dodatkowych pieniędzy za zrobienie czegoś, co i tak należy do obowiązków pracownika.

Zdecydowanie negatywnie oceniane jest spóźnianie się do pracy: ośmiu na dziesięciu badanych sądzi, że jest to zachowanie nieprawidłowe. Nikt nie próbuje przychodzenia do pracy pod wpływem alkoholu.

Wskazania pracowników najemnych w większości przypadków nie różnią się istotnie od odpowiedzi pozostałych badanych. Tam, gdzie występują różnice, zatrudnieni wykazują większą tolerancję dla wymienionych zachowań. W tych sprawach pracownicy mają bardziej wyrobione poglądy - rzadziej niż pozostali uchylają się od udzielania odpowiedzi.

Tabela 8. Odpowiedzi pracowników najemnych (N=358)

Zachowania	Jaki jest Pana(i) osobisty stosunek do tych zachowań?			
	Akceptacja	Odpowiedź pośrednia	Potępienie	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Odmowa wykonywania zadań nienależących do obowiązków pracownika (np. pozostania po godzinach) bez dodatkowego wynagrodzenia	46	14	39	1
Odmowa wykonywania zadań nienależących do obowiązków pracownika (np. pozostania po godzinach) mimo dodatkowego wysokiego wynagrodzenia	48	16	34	2
Informowanie zwierzchników o błędach lub nadużyciach współpracowników	27	16	54	3
Korzystanie ze służbowego telefonu, faksu, papieru bądź innych materiałów w celach prywatnych (np. prywatne rozmowy na koszt firmy)	31	15	53	1
„Dorabianie” do pensji w godzinach pracy	23	8	69	1
Ukrywanie przed zwierzchnikami błędów lub nadużyć współpracowników	23	21	49	7
Załatwianie prywatnych spraw (np. w urzędach) w godzinach pracy	20	16	64	1
Wzięcie dodatkowych pieniędzy za zrobienie czegoś, co i tak należy do obowiązków pracownika	20	8	71	1
Spóźnianie się do pracy	18	13	68	1
Przychodzenie do pracy po spożyciu alkoholu	1	1	98	0

Pracownicy najemni częściej niż inni aprobuja sprzeciw wobec kierownictwa zakładu pracy, jezeli zadanie nie nalezy do obowiazkow sluzbowych - nawet w sytuacji, kiedy wiaze sie to z dodatkowym zarobkiem. Nieco czesciej tez uwarzaja za normalne korzystanie z materialow i sprzetu w zakladzie pracy w celach prywatnych. Wyraznie wyzsza jest wzrod nich akceptacja spozniania sie do pracy, rzadziej niz niepracujacy i samozatrudnieni sklonni sa potepiac spoznienia.

Zdecydowana wiekszosc badanych zgadza sie z pogladem, ze warto byc pracowitym i wykonywac swoja prace z sercem, nawet jesli nie jest specjalnie znacząca. Jednocześnie az dwie piąte wyraża przekonanie, ze jesli czlowiek nie upomina sie o swoje, to nic nie bedzie miał ze swojej pracy. Wiekšzosc ankietowanych bardzo wysoko ocenia prace jako wartosc sama w sobie - niemal trzy czwarte uwarza, ze praca nadaje zyciu sens i wymienia ja wzrod najwazniejszych wartosci.

Polacy doceniaja znaczenie duzego došwiadczenia zawodowego, wyksztalcenia, wysokich kwalifikacji zawodowych i umiejetnosci, a takze znajomosci jezykow obcych i obslugi komputera - prawie wszyscy uwarzaja, ze czynniki te maja duzy lub bardzo duzy wplyw na uzyskanie pracy.

Wedlug najwiekszych grup respondentow dobra praca to taka, ktora daje wysokie dochody i pewnoš zatrudnienia, a takze praca w gronie sympatycznych ludzi, pozbawiona stresow i napięć. Charakter zatrudnienia ma mniejsze znaczenie przy wskazaniach, co jest w pracy najwazniejsze. Im wyzsze kwalifikacje badanych, tym częstsze podkrešlanie znaczenia merytorycznych aspektow zycia zawodowego. Mezczyźni przykladaja wiekszą wage niz kobiety do mozliwosci wykazania sie w pracy inicjatywa, do tego, by praca byla samodzielna.

Opracowali
Joanna LEWANDOWSKA
Michał WENZEL

A N E K S

Tabela 1. Proszę powiedzieć, który z przedstawionych poglądów jest bliższy Pana(i) przekonaniom? 1 - Praca nadaje sens życiu; 2 - Praca to tylko sposób na zdobycie pieniędzy, nikt nie pracowałby, gdyby nie musiał

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	72	24	4	993
Płeć				
Mężczyźni	67	29	4	473
Kobiety	77	20	3	520
Wiek				
18-24 lat	62	33	5	156
25-34	70	28	2	172
35-44	67	30	4	165
45-54	73	26	2	202
55-64	85	14	1	117
65 lat i więcej	78	14	8	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	74	23	3	362
Miasto do 20 tys.	71	27	2	129
20-100 tys.	76	21	3	198
101-500 tys.	66	29	5	191
501 tys. i więcej mieszk.	69	25	6	114
Wykształcenie				
Podstawowe	72	20	7	285
Zasadnicze zawodowe	69	30	1	252
Średnie	73	25	3	346
Wyższe	77	21	2	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	80	17	3	63
Prac.umysł.niż.szczebła	77	19	3	94
Pracownicy fiz.- umysł.	61	37	1	84
Robotnicy wykwalifikowani	65	34	1	78
Robotnicy niewykwalifik.	57	43	0	40
Rolnicy	72	24	4	53
Pracujący na własny rach.	75	23	3	38
Bierni zawodowo				
Renciści	80	16	4	115
Emeryci	79	16	5	211
Uczniowie i studenci	62	32	6	75
Bezrobotni	64	32	5	116
Gospodynie domowe i inni	84	16	0	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	71	28	1	151
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	66	32	3	78
sekt. pryw. poza rolnict.	70	27	3	175
prywatnym gosp. rolnym	73	24	3	59
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	68	29	3	94
300-399	71	27	2	71
400-599	65	33	2	156
600-800	73	23	4	173
Powyżej 800 zł	78	19	4	195
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	26	4	296
Średnie	73	23	4	447
Dobre	74	23	3	249
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	76	17	7	63
Raz w tygodniu	76	22	3	500
1-2 razy w miesiącu	69	28	2	138
Kilka razy w roku	67	28	5	188
W ogóle nie uczestniczy	66	30	4	104
Poglądy polityczne				
Lewica	74	25	1	163
Centrum	69	29	2	299
Prawica	76	22	2	252
Trudno powiedzieć	70	21	8	280

Tabela 2. Proszę powiedzieć, który z przedstawionych poglądów jest bliższy Pana(i) przekonaniom? 1 - Dobre wykonywanie obowiązków wcześniej czy później przyniesie nagrodę lub sukces; 2 - Jeśli się człowiek nie upomina o swoje, to nic nie będzie miał ze swojej pracy (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	55	39	6	993
Płeć				
Mężczyźni	54	41	4	473
Kobiety	55	37	8	520
Wiek				
18-24 lat	58	39	3	156
25-34	51	41	8	172
35-44	51	44	5	165
45-54	53	42	6	202
55-64	58	38	4	117
65 lat i więcej	59	29	12	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	57	37	6	362
Miasto do 20 tys.	55	39	5	129
20-100 tys.	53	42	5	198
101-500 tys.	53	39	8	191
501 tys. i więcej mieszk.	53	40	7	114
Wykształcenie				
Podstawowe	55	36	9	285
Zasadnicze zawodowe	56	39	5	252
Średnie	53	42	5	346
Wyższe	58	37	6	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	37	4	63
Prac.umysł.niż.szczebła	62	32	6	94
Pracownicy fiz.-umysł.	52	46	2	84
Robotnicy wykwalifikowani	52	41	7	78
Robotnicy niewykwalifik.	52	45	3	40
Rolnicy	55	40	5	53
Pracujący na własny rach.	48	47	5	38
Bierni zawodowo				
Renciści	50	40	10	115
Emeryci	58	33	9	211
Uczniowie i studenci	66	32	2	75
Bezrobotni	46	47	8	116
Gospodynie domowe i inni	50	47	3	27
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	53	43	4	151
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	59	40	1	78
sekt. pryw. poza rolnict.	55	38	8	175
prywatnym gośp. rolnym	53	40	7	59
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	51	42	7	94
300-399	49	45	6	71
400-599	51	43	6	156
600-800	56	39	6	173
Powyżej 800 zł	55	38	8	195
Ocena własnych war. mater.				
Złe	47	46	8	296
Średnie	56	39	6	447
Dobre	63	31	6	249
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	40	10	63
Raz w tygodniu	58	36	6	500
1-2 razy w miesiącu	61	33	5	138
Kilka razy w roku	47	46	7	188
W ogóle nie uczestniczy	47	47	6	104
Poglądy polityczne				
Lewica	59	37	4	163
Centrum	50	46	4	299
Prawica	60	35	5	252
Trudno powiedzieć	52	36	12	280

Tabela 3. Które z podanych określeń dotyczących pracy uznał(a)by Pan(i) za najważniejsze dla Pana(i) osobiście?
Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż 5 określeń: 1 - Praca w gronie sympatycznych ludzi;
2 - Praca dająca pewność zatrudnienia; 3 - Praca pozbawiona stresów, napięć; 4 - Praca interesująca;
5 - Praca ciesząca się ludzkim szacunkiem; 6 - Praca w dogodnych godzinach; 7 - Praca samodzielna,
odpowiedzialna; 8 - Praca umożliwiająca wykazanie się inicjatywą; 9 - Praca odpowiadająca zdolnościom;
10 - Praca umożliwiająca częste kontakty z ludźmi

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ogółem	52	57	47	43	29	24	20	20	21	21
Płeć										
Mężczyźni	54	59	44	50	29	22	26	24	22	17
Kobiety	51	56	50	37	28	26	15	17	20	25
Wiek										
18-24 lat	67	60	48	50	20	25	12	25	16	24
25-34	56	58	47	50	24	25	24	30	20	23
35-44	51	66	54	43	24	25	19	20	19	18
45-54	47	59	47	43	30	31	26	20	22	23
55-64	48	56	43	33	43	20	23	20	30	23
65 lat i więcej	46	46	44	38	36	17	18	9	21	14
Miejsce zamieszkania										
Wieś	49	59	46	44	30	26	21	18	21	17
Miasto do 20 tys.	55	53	41	46	33	25	17	10	30	25
20-100 tys.	58	61	50	46	29	22	16	22	20	23
101-500 tys.	48	52	50	38	25	20	20	28	17	20
501 tys.i więcej mieszk.	57	57	51	40	25	28	29	25	20	24
Wykształcenie										
Podstawowe	49	53	41	37	34	25	15	10	17	19
Zasadnicze zawodowe	53	63	53	47	25	27	21	16	21	15
Średnie	55	57	52	42	29	23	19	28	22	27
Wyższe	54	52	36	53	25	17	39	33	26	20
Grupa społ.-zaw. pracujący										
Kadra kier., inteligencja	51	48	50	56	21	20	41	28	25	23
Prac.umysł.niż.szczebła	62	62	50	43	25	28	18	38	14	30
Pracownicy fiz.- umysł.	45	65	54	42	26	24	19	25	19	21
Robotnicy wykwalifikowani	59	69	44	44	27	19	19	21	20	23
Robotnicy niewykwalifik.	70	63	48	39	18	52	14	11	15	20
Rolnicy	41	51	50	54	31	22	29	21	25	10
Pracujący na własny rach.	58	37	57	32	22	19	38	18	18	32
Bierni zawodowo										
Renciści	42	57	44	38	39	27	18	15	26	16
Emeryci	49	50	45	37	36	15	18	12	26	17
Uczniowie i studenci	62	56	43	62	18	20	10	24	17	36
Bezrobotni	55	68	46	43	28	36	19	19	17	13
Gospodynie domowe i inni	51	58	55	33	32	27	17	28	14	17
Pracuje w:										
inst. państw., publicznej	55	60	51	49	28	28	25	19	20	23
spółce właścicieli										
prywatnych i państwa	58	66	51	36	31	30	28	27	15	37
sekt. pryw. poza rolnict.	55	54	47	43	18	21	21	31	20	22
prywatnym gosp. rolnym	47	51	44	52	29	23	28	20	23	12
Dochody na jedną osobę										
Do 299 zł	49	65	53	46	32	34	14	17	12	19
300-399	55	73	66	43	27	26	14	10	19	20
400-599	46	62	39	39	31	24	20	17	24	23
600-800	49	56	49	44	29	20	24	23	19	29
Powyżej 800 zł	57	54	50	43	29	22	25	25	27	20
Ocena własnych war. mater.										
Złe	51	62	46	38	29	27	18	13	21	20
Średnie	52	59	50	42	30	22	20	19	20	19
Dobre	54	49	45	51	25	25	24	32	23	25
Udział w prakt. religijnych										
Kilka razy w tygodniu	52	50	53	32	35	24	13	8	23	22
Raz w tygodniu	52	58	50	41	31	28	18	18	21	22
1-2 razy w miesiącu	53	63	47	47	28	16	16	27	20	21
Kilka razy w roku	56	55	41	45	26	23	26	25	24	19
W ogóle nie uczestniczy	50	56	45	49	21	19	30	24	17	17
Poglądy polityczne										
Lewica	57	54	40	46	33	22	27	22	23	19
Centrum	50	59	40	50	28	20	24	25	24	26
Prawica	56	57	56	43	27	29	19	22	24	22
Trudno powiedzieć	49	58	52	35	29	25	14	13	15	15

(continued)

Tabela 3 cd. 11 - Praca dająca możliwości awansu; 12 - Praca dająca wpływ na decyzje podejmowane w firmie; 13 - Praca twórcza, z której powstaje coś nowego, oryginalnego; 14 - Praca łatwa, prosta, nieskomplikowana; 15 - Praca przynosząca dobre zarobki

	(%)						
	11	12	13	14	15	Trudno powie- dzieć	Liczba osób
Ogółem	28	6	11	7	59	1	992
Płeć							
Mężczyźni	29	8	12	5	58	0	473
Kobiety	26	4	11	9	61	2	518
Wiek							
18-24 lat	40	5	15	7	61	0	156
25-34	34	3	9	4	57	0	172
35-44	22	5	11	7	65	0	165
45-54	21	9	11	9	58	0	202
55-64	31	9	15	5	55	0	117
65 lat i więcej	21	4	10	9	58	4	179
Miejsce zamieszkania							
Wieś	30	5	8	11	59	1	362
Miasto do 20 tys.	33	6	6	6	60	0	127
20-100 tys.	24	7	12	5	58	1	198
101-500 tys.	21	7	19	5	62	2	191
501 tys.i więcej mieszk.	32	7	16	4	58	0	114
Wykształcenie							
podstawowe	27	4	7	14	63	3	284
zasadnicze zawodowe	31	4	5	8	58	0	252
Średnie	27	7	15	3	59	0	346
Wyższe	22	9	26	0	55	0	110
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	20	10	25	2	51	0	63
Prac.umysł.niż.szczębla	23	5	14	2	51	0	94
Pracownicy fiz.- umysł.	34	3	10	9	62	1	84
Robotnicy wykwalifikowani	29	9	6	4	60	0	78
Robotnicy niewykwalifik.	30	6	0	10	67	0	40
Rolnicy	22	7	6	19	54	0	53
Pracujący na własny rach.	15	8	26	0	75	0	38
Bierni zawodowo							
Renciści	30	5	8	8	59	1	115
Emeryci	25	7	11	6	56	4	210
Uczniowie i studenci	42	3	17	6	60	0	75
Bezrobotni	29	4	9	10	68	0	116
Gospodynie domowe i inni	28	0	8	9	69	0	27
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	23	5	14	5	58	1	151
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	25	2	13	6	54	0	78
sekt. pryw. poza rolnict.	30	11	12	3	63	0	175
prywatnym gosp. rolnym	23	8	6	18	58	0	59
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	29	3	8	10	65	1	94
300-399	27	1	9	14	62	1	71
400-599	30	7	10	10	59	0	156
600-800	29	7	11	4	54	0	172
Powyżej 800 zł	25	7	14	1	57	1	195
Ocena własnych war. mater.							
Złe	27	3	10	9	60	2	296
Średnie	27	6	10	7	62	1	447
Dobre	29	9	15	4	55	0	249
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	19	5	8	13	61	3	63
Raz w tygodniu	28	4	12	7	58	1	500
1-2 razy w miesiącu	33	8	9	6	61	1	138
Kilka razy w roku	25	9	12	6	63	0	188
W ogóle nie uczestniczy	29	7	14	5	59	0	103
Poglądy polityczne							
Lewica	25	9	13	7	58	0	163
Centrum	33	8	10	5	59	1	299
Prawica	28	5	17	4	56	0	252
Trudno powiedzieć	23	2	7	12	64	2	278